

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૫)

(રવિવાર, ૧ માર્ચ, ૨૦૧૫)

- નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.
(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.
(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ :)
પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (અંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓)
કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા.ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોય ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૩માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : કિશોર સત્સંગ પ્રવીણ, નવમી આવૃત્તિ - ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩)

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “અમે સંસારી જીવ છીએ.” (૨૮/૮૫)

⇒ બંધિયાના વાણિયા - શ્રીજીમહારાજને

⇒ બંધિયાના વાણિયા લગ્ન પછી પાછાં વળતાં જ્યારે શ્રીજીમહારાજને મળવા આવ્યા ત્યારે ડોસાભાઈ તરફ આંગળી ચીંધીને શ્રીજીમહારાજે પૂછ્યું ‘આમને ઓળખો છો ?’ ત્યારે.

૨. “તમે સર્વોપરી અને સર્વ અવતારના અવતારી છો.” (૭/૧૮)

⇒ ફઈબા - શ્રીજીમહારાજને

⇒ ફઈબાએ દીકરાની વહુને બોલાવવાની ના પાડી ત્યારે શ્રીજીમહારાજે તેમને પૂછ્યું : ‘તમે અમને કેવા સમજો છો ?’ ત્યારે કહે છે.

૩. “આમ તો પહેલી જ વખત થયું.” (૨૦/૬૧-૬૨)

⇒ શિષ્ય (મહંતનો શિષ્ય) - મહારાજને

⇒ શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થતાં જ બંગાળના મહંતને સમાધિ થઈ ગઈ. તે સમયે મહારાજ તેમના શિષ્યને પૂછે છે. ‘તમારા ગુરુજીને કોઈ વખત આમ થાય છે ?’ ત્યારે કહે છે.

પ્ર.૨ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. શ્રીજીમહારાજે મૂળજી અને કૃષ્ણજીને રાજી થઈ ભાગવતી દીક્ષા આપી. (૨૮/૮૬-૮૮) શ્રીજીમહારાજ માનકૂવા પધાર્યા. અહીં સભામાં કાતર લઈને બેઠા અને ખરેખરા સત્સંગી હોય તેને ત્યાગી થવા માટે બોલાવ્યા. મૂળજી અને કૃષ્ણજીએ આ વાત જાણી ત્યારે તેઓ મહારાજ પાસે ત્યાગી થવા આવ્યા. મહારાજે સાધુ થવાથી કેવાં દુઃખો આવશે તે વાત કરી અને કહ્યું, ‘તમારા મનને પૂછી જુઓ.’ બંનેએ કહ્યું કે મન તો હા પાડે છે. કેડીયાની કસો પણ ફરી ક્યાં પહેરવું છે માટે છોડવાને બદલે તોડી નાંખી. તેમનો આવો ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય જોઈ મહારાજે કહ્યું, ‘તમે પરમહંસ થઈ ગયા માટે અમારી આજ્ઞાથી ગૃહસ્થાશ્રમમાં જાઓ.’ મહારાજની આજ્ઞા શિરે ચઢાવી ઘેર ગયા. પણ સંસારમાંથી તેમનું મન ઊઠી ગયું હતું. બંને જણા પાછા ફરીથી ગઢડા ગયા. ત્યાં તો ઘેરથી પાછા બોલાવવાનો પત્ર આવવાથી ઘેર જવાની મહારાજે આજ્ઞા કરી. ઘેર ન જતાં રસ્તામાં વંથળીમાં એક શેઠને ત્યાં સાથી તરીકે બાર મહિના કાઢી નાંખ્યા. ઘરનાએ ત્યાગી થવાની રજા ન આપી તો પોતાની ઈન્દ્રિયો કાપી નાંખી. મહારાજ પાસે પાછા આવ્યા તો મહારાજે વિમુખ કર્યા. પોતાની મેળે પરમહંસ થઈ બાર મહિના સત્સંગમાં ખૂબ રખડી પાછા મહારાજ પાસે ગયા તો મહારાજે કાઢી મૂક્યા. ગઢડામાં ઘેલાને કાંઠે કડકડતી ઠંડીમાં કીર્તનો ગાવા લાગ્યા. તે સાંભળી મહારાજે કહ્યું “અમારો ઢોલિયો તણાય છે માટે તેમને દૂર કાઢો.” કૃતરાને હડકારે તેમ તેમને હડકાર્યા છતાં મહારાજનો

નિશ્ચય મૂક્યો નહિ. તે જોઈ મહારાજે રાજી થઈને મૂળજી અને કૃષ્ણજીને ભાગવતી દીક્ષા આપી. મૂળજીનું નામ ‘ધનશ્યામાનંદ સ્વામી’ પાડીને તેમને જૂનાગઢ મોકલ્યા. કૃષ્ણજીનું નામ ‘સર્વજ્ઞાનંદ સ્વામી’ પાડીને તેમને અમદાવાદના મહંત કર્યા.

૨. **ખોરાસાના રાજાભાઈને સંસાર અસાર લાગ્યો. (૧૮/૫૮-૬૦)** રાજાભાઈને નિયમ હતો કે જ્યારે પણ સંતો ગામમાં પધારે ત્યારે પહેલું સીધું પોતાના ઘરેથી આપવું. એક વખત તેઓ બહારગામ ગયા હતા. અને સંતો આવ્યા તો વણિક હરિભક્તે રાજાભાઈના નિયમ મુજબ તેમને ઘેર જઈને તેમનાં પત્ની પાસે સીધા-સામગ્રીની માગણી કરી. પત્નીને શ્રદ્ધા ઓછી હોવાથી સીધા-સામગ્રી આપી નહિ અને શેઠને કહ્યું : ‘તમારા ઘર બળી ગયાં છે તે આંહી લેવા આવો છો ?’ તેથી શેઠને માફ તો લાગ્યું, પણ પોતે સમય પારખી કાંઈ બોલ્યા વિના પોતાને ત્યાંથી સીધું-સામગ્રી લાવીને સંતોને જમાડ્યા. આ વાતની જાણ થતાં રાજાભાઈને વિચાર આવ્યો કે આપણે મહેનત કરી દેહ ઘસી નાખી સ્ત્રીની ઈચ્છાઓ પૂરી કરીએ છીએ અને તેની જરા પણ ગણતરી નહિ ! આપણી મરજી જો તેને સાચવવી ન હોય તો આપણે સંસારમાં રહેવું નકામું છે. અને રાજાભાઈએ યુક્તિપૂર્વક ઘરબારનો ત્યાગ કરી મહારાજના ચરણે રૂપિયાની કોથળી મૂકી સર્વે વાત કરી.

૩. **બે બ્રાહ્મણોએ દ્વારકાની યાત્રા અધવચ્ચેથી અટકાવી દીધી. (૧૭/૫૨-૫૩)** ‘આ દેહે કરીને ભગવાન ભજી લેવાં છે.’ એવી દૃઢ ઈચ્છાવાળા કનોજના બે બ્રાહ્મણ-મુમુક્ષુઓ જગન્નાથપુરીના મંદિરમાં ગયા. ત્યાં વૈરાગીઓને પરસ્પર યુદ્ધ થતા ઉદાસ થઈને દ્વારકાની જાત્રાએ નીકળ્યા. રસ્તામાં ભુજમાં મહારાજ સદાવ્રત આપતા હતા. જગન્નાથપુરીમાં જે નીલકંઠવર્ણી રૂપે જોયેલા તે જ મહારાજના દર્શન થયાં. આપનાં દર્શનથી અપાર શાંતિ થઈ ગઈ. અહીં જ દ્વારકા તીર્થ થઈ ગયું. હવે તમારી સેવામાં રહેવું છે. મહારાજ પાસે દીક્ષાની માગણી કરી. મહારાજે પૂછ્યું શું સમજીને રહેશો ? ત્યારે તેમણે કહ્યું ‘તમે ભગવાન છો ને ‘અડસઠ તીર્થ તમારાં ચરણમાં સમાયાં છે. તમારી પાસે જ કલ્યાણ છે એવી અમોને પ્રતીતિ થઈ છે.’ આમ, તેઓએ દ્વારકાની યાત્રા અધવચ્ચે અટકાવી દઈ દીક્ષા લીધી.

૪. **શ્રીજીમહારાજે રામભાઈના ઘડામાં પગ બોળ્યા. (૨૪/૭૩-૭૪)** કઠલાલમાં રામભાઈ એકલા જ સત્સંગી હતા. એક દિવસ મહારાજ અને સંતમંડળ તેના ગામની ભાગોળેથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, ત્યારે તે મહારાજ પાસે પહોંચી ગયા ને વિનંતી કરી કે ‘મહારાજ, ગામમાં પધારો.’ પરંતુ મહારાજને વરતાલ પહોંચવાની ઉતાવળ હતી તેથી તેમની મરજી જાણીને આગ્રહ મૂકી દીધો ને માથેથી પાણી ભરેલું બેડું ઉતારી સર્વેને ભાવથી પાણી પાડ્યું. મહારાજને કહ્યું, ‘આપ આ પાણીના ઘડામાં પગ બોળો.’ મહારાજે પૂછ્યું, ‘તે પાણીનું તમે શું કરશો ?’ ત્યારે તેમણે કહ્યું, ‘આ ચરણામૃત હું થોડું પીશ અને બાકીનું ગામના કૂવામાં નાખીશ. આ ગામમાં સત્સંગ નથી, પણ આ પ્રસાદીનું પાણી જાણે-અજાણે જે પીશે તેને સત્સંગના સંસ્કાર થશે; સત્સંગી થઈ આપનું ભજન કરશે.’ પોતાના ઈષ્ટદેવની પાસે ભૌતિક સુખની માગણી ન કરતાં કેવળ ‘સૌનું સારું થાય’ એ ભાવનાનું ભગવાન સ્વામિનારાયણે આવા સ્ત્રી-હરિભક્તોમાં સિંચન કર્યું હતું. સુરાખાચર તથા સોમલાખાચર વગેરે કાઠી હરિભક્તોએ રામભાઈને કહ્યું : ‘તમારાં ધન્યભાગ્ય છે કે તમે શ્રીજીમહારાજનો આવો મહિમા સમજો છો ને અચળ વિશ્વાસ ધરાવો છો.’ શ્રીજીમહારાજે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને પાણીમાં પગ બોળ્યા. ગામના જે ભાગમાં આ કૂવો છે ત્યાંના તમામ વંશજોમાં અઘાપિ પર્યંત સત્સંગ જળવાયો છે. ફક્ત પ્રસાદીનું પાણી પીધાનો કેવો અદ્ભૂત પ્રતાપ !

પ્ર.૩ નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. **જેતલપુરની ગણિકા (૧૧/૨૯-૩૧)** જેતલપુરના યજ્ઞમાં અસંખ્ય બ્રાહ્મણો જમાડવાના હોવાથી મહારાજ ઘરોઘર ઘઉં દળવા આપતા - મહારાજ ફરતાં ફરતાં ગણિકાના ઘર પાસે - મહારાજમાં વૃત્તિ સ્થિર - મહારાજ પાસે ઘઉં દળવાની ઈચ્છા બતાવી - બદલામાં શું આપશો ? - મહારાજ આશીર્વાદ આપીએ છીએ. મહારાજે જાતે દળવાની શરત કરી ઘઉં દળવા આપ્યા. ગણિકા નાહીને સ્વચ્છ થઈને પોતાના હાથે જ બધા ઘઉં દળ્યા - હાથમાં ફોલ્લા પડી લોહીના ટશિયા - દળેલાં ઘઉંના લોટનો ટોપલો લઈ મહારાજ પાસે સભામાં આવી. સભાજનોને શંકા જાતે નહિ દળ્યું હોય. મહારાજે હાથ બતાવવા કહ્યું. હાથ જોઈને શંકાનું નિવારણ થયું. મહારાજના આશીર્વાદ ‘જા તારું મુક્તાનંદ સ્વામી જેવું કલ્યાણ થશે.’ બાઈનો ભક્તિભાવ તથા પરિવર્તન જોઈ સભામાં આશ્ચર્ય. તે બાઈના આમંત્રણથી મહારાજ સંતો-હરિભક્તો સાથે તેના મહેલે પધારી સ્થળ પાવન કર્યું ને સૌને જમાડી રાજી કર્યા. આવો ભક્તિભાવ પ્રકટ થાય તો ભગવાનને રાજી કરવા માટે બીજાં સાધન કરવાં ન પડે. **અથવા**

૨. **જેઠા મેર (૧૬/૫૧-૫૨)** અનંત જીવોને પોતાના સંબંધમાત્રથી અક્ષરધામના અધિકારી બનાવવા શ્રીજીમહારાજ રાત દિવસ ગામોગામ વિચરણ કરી ભક્તોના લાડકોડ પૂરા કરતા. એક વખત શ્રીજીમહારાજ મઢડામાં જેઠા મેર નામના એક ભક્તના ઘરે પધાર્યા. જેઠા મેર તથા તેમનાં પત્નીએ આવકાર આપી, આસન આપી, વિપ્ર પાસે રસોઈ કરાવી મહારાજને જમાડ્યા. પતિ-પત્ની બંને અલગ ઓરડામાં રહેતાં હતા. મહારાજે બંનેને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. ત્યારે જેઠા મેરે કહ્યું ‘અમે છોડા વર્તમાન પાળતા હોવાથી એક ઓરડામાં સૂતાં-બેસતાં નથી.’ ત્યારે મહારાજે કહ્યું : ‘તમારું એ વ્રત આજથી પૂરું થયું.’ તેમ કહી ઉપદેશની વાતો કરી પોઢી ગયા. જેઠા મેરે પોતાની સ્ત્રીને શ્રીજીમહારાજનો ખૂબ મહિમા કહ્યો. આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય છે કે આવા ભગવાન આપણે ઘેર પધાર્યા. આ પ્રમાણે ચિંતવન કરતા હતા ત્યાં તેમના આશ્ચર્ય વચ્ચે શિવ, બ્રહ્મા, ઈન્દ્રાદિક દેવતાઓ તેમજ લક્ષ્મી, પાર્વતી વગેરે અનેક શક્તિઓ પણ દેખાઈ. કોઈ મહારાજને થાળ ધરે, કોઈ જળપાન કરાવે, કોઈ આરતી ઉતારે, સ્તુતિ કરે આવા દર્શન થયા. તે સમયે બ્રહ્માએ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘તમો અને તમારી સ્ત્રી બંને ધન્ય થયા છો. તમોએ ઘણા જન્મ સુધી તપ કર્યું ને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળ્યું છે. તેનું ફળ તમોને આજે મળ્યું છે.’ બ્રહ્માદિક દેવોએ પણ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘કૃતયુગથી તમે બંને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળો છો તેથી પ્રસન્ન થઈને પ્રગટ ભગવાન તમારે ત્યાં પધાર્યા છે.’ મોટા મોટા શિવ-બ્રહ્માદિ દેવો પણ જે કામને જીતી શક્યા નહિ તે કામને જેઠા મેરે વશ કર્યો હતો. તેથી શ્રીજીમહારાજ

અતિશય પ્રસન્ન થયા હતા. આપણને પણ આજે સંત દ્વારા પ્રગટ ભગવાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે. તે આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય જાણી અખંડ આનંદમાં રહી નિયમ ધર્મની મર્યાદામાં રહી શ્રીજીમહારાજનું ભજન કરવું.

૩. **ગૃહસ્થાશ્રમીના વિશેષ ધર્મ (૧/૧-૪)** ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષે સમીપ સંબંધ વિનાની વિધવા સ્ત્રી તેનો સ્પર્શ ન કરવો. યુવાવસ્થાએ યુક્ત એવી જે પોતાની મા, બહેન અને દીકરી તેની સાથે પણ આપત્કાળ વિના એકાંત સ્થળે ન રહેવું. આપત્કાળમાં સ્ત્રીની રક્ષાને અર્થે પ્રયોજન હોય તેટલો પ્રસંગ રાખવો. વિદ્વાન હોય, શાસ્ત્રજ્ઞ હોય તેણે પણ આ વાત અવશ્ય સમજવી. બ્રહ્માજી પણ કામથી વ્યાકુળ મનવાળા થઈ પોતાની જ પુત્રી સરસ્વતીને જોઈ મોહથી દુર્દશા અને નિંદાને પામ્યા. પોતાની સ્ત્રીનું કોઈને દાન ન કરવું. તેથી પત્નીના પતિવ્રતપણાનો ભંગ થાય તેનું મોટું પાપ દાન કરનારને લાગે. આ નિષ્કામી ધર્મની રીત મહારાજે બતાવી છે. (૧૩૫-૧૩૭) અતિથિ જ્યારે આવે ત્યારે ગૃહસ્થ સત્સંગીએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ભોજન અથવા સીધું આપી તેમનો આદર કરવો. દેવસંબંધી બ્રહ્માદિક દેવતાનું તર્પણ, પિતૃકર્મ, શ્રાદ્ધાદિક કર્મ તે પણ યથાશક્તિ કરવા. અહીં ધર્મક્રિયા અને શાસ્ત્રપ્રણાલી જાળવવાનો શ્રીજીમહારાજનો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ થાય છે. (૧૩૮) સત્સંગીમાત્રે પોતાને જન્મ આપનારી મા, સાવકી મા, પિતા, ગુરુ, રોગી મનુષ્યની સેવા જીવનપર્યંત કરવી. સેવાનો મહિમા વિશેષ છે. નીલકંઠવર્ણીએ સેવકરામની સેવા કરી હતી. કમળશી વાંઝાની સેવા ઝીણાભાઈએ કરી તો મહારાજે ઝીણાભાઈની નનામી ઉપાડી સેવાનું ફળ આપ્યું અને સેવાધર્મનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું. (૧૩૯) પોતાને ઉચિત ઉદ્યમ યથાશક્તિ કરવો પણ પોતાનાથી અધિક અથવા ઓછી સંપત્તિવાળાનો વાદ ન લેવો. કૃષિવૃત્તિવાળા સત્સંગી ગૃહસ્થોએ બળદિયાના વૃષણનો ઉચ્છેદ ન કરવો. (૧૪૦) સત્સંગી ભક્તોએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દેશકાળને અનુસરીને જેટલી પોતાના ઘરમાં જરૂરિયાત હોય તે પ્રમાણે અન્ન - દ્રવ્યનો સંગ્રહ કરવો. આ પ્રમાણે સંગ્રહ કર્યો હોય તો સારા-માઠા પ્રસંગોએ દ્રવ્ય ઉપયોગી થાય. પશુ રાખનાર ગૃહસ્થોએ પશુઓ પર દયા રાખવી. પશુના નિભાવ માટે ચારપૂળા એટલે કે જરૂર પૂરતા પશુ ખોરાકનો સંગ્રહ કરવો. સમયે સમયે ઘાસ, પાણી વગેરેથી પશુની સંભાવના થઈ શકે તેમ હોય તો રાખવાં. ન પળાય તો બીજા દયાવાન જનોને આપી દેવાં. (૧૪૧, ૧૪૨) બે પ્રતિષ્ઠિત, ધર્માચરણવાળા, શુદ્ધ ચારિત્ર્યવાળા ગૃહસ્થની સાક્ષી રાખી લખાણ કરીને ખેતર, જમીન, ઘર, દ્રવ્ય, ઘરેણાં વગેરે આપવા-લેવાનો વ્યવહાર કરવો, શુભ કાર્યમાં પણ સાક્ષી રાખીને વિવાહ વગેરે કાર્યમાં નિર્ણય કરવો. આ પ્રમાણે વર્તવાથી કોર્ટ-કચેરીમાં જવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતો નથી. એ રીતે આપણું જીવન નિર્વિઘ્ન બને છે. (૧૪૩, ૧૪૪) પોતાની આવક પ્રમાણે ખર્ચ કરવો નહિ તો માથે દેવું થઈ જાય. આવક અને ખર્ચને યાદ રાખી સારા-સ્વચ્છ અક્ષરે પોતે નામું લખવું. બીજા પાસે લખાવવાથી છેતરાવાનો સંભવ રહે છે. અધ્યાત્મમાર્ગનું પણ નામું લખવું. (૧૪૫, ૧૪૬) પોતાની આવકનો ધનધાન્યાદિકનો દશમો ભાગ અને વ્યવહારે દુર્બળ હોય તેણે વીશમો ભાગ ઠાકોરજીને અર્પણ કરવો તેથી અન્ન-દ્રવ્યની શુદ્ધિ થાય છે. (૧૪૭) એકાદશી, શ્રીહરિનવમી અને ચાંદ્રાયણાદિક જે વ્રતનું ઉદ્યાપન પૂર્ણાહુતિ તે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દાન, હોમ, બ્રહ્મભોજન અને મહાપૂજા કરાવવી. શ્રાવણ માસમાં મહાદેવનું પૂજન કરવું. સત્સંગીઓએ સર્વ દેવોનો આભિર્ભાવ પોતાના ઈષ્ટદેવ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાં કરી ભક્તિભાવપૂર્વક પૂજન કરવું. (૧૪૮, ૧૪૯) દેવ તથા ધર્માચાર્યનું દ્રવ્ય લેવાથી પુણ્યનો ક્ષય થાય છે તેથી દેવ તથા ધર્માચાર્યનું કરજ ન કરવું, પાત્ર, વાસણ, ઘરેણાં, વસ્ત્ર, વાહન, ઈંટ, પથ્થર જેવી વસ્તુઓ માંગી લાવવી નહિ. (૧૫૦) મંદિર, પોતાના ગુરુ અને સાધુનાં દર્શન કરવા જતાં માર્ગમાં તેમજ અન્ય સ્થાનકને વિષે પારકું અન્ન ન ખાવું. સેવાકાર્ય નિમિત્તે રોકાવાનું થાય તેમાં અન્નાદિક ગ્રહણ કરવાનો બાધ નથી. (૧૫૧) પોતાના કામકાજ અર્થે રાખેલા ગરીબ મજૂરો પ્રત્યે દયાવાન થઈ તેમને નક્કી કર્યા પ્રમાણે ધન-ધાન્ય આપવું. ઓછું ન આપવું. કરજ ચૂકવતી વખતે બે સાક્ષી રાખી લખત કરી કાર્ય કરવું. પોતાનો વંશ અને કન્યાદાન છુપાવવાં નહિ. આ પ્રસંગે સંબંધીજનોની ઉપસ્થિતિ આવશ્યક માનેલી છે. (૧૫૨) ધનાઢ્ય સત્સંગી ભક્તોએ હિંસાએ રહિત ભગવાન સ્વામિનારાયણના સંબંધવાળા યજ્ઞો કરવા તેમજ તીર્થ જે સંતોનાં પ્રસાદીભૂત મંદિરો, મહારાજ તેમજ તેમના ધારક સંતોના સંબંધવાળાં સ્થાનોમાં દ્વાદશી, પૂર્ણિમા તેમજ સમૈયા ઉત્સવ આદિ પ્રસંગોએ બ્રાહ્મણ સાધુ, પાર્ષદ હરિભક્તો વગેરેને જમાડવા. સાધુને ધોતિયાં ઓઢાડવાં. મંદિરમાં દાન કરવું. બ્રાહ્મણ-ગરીબ સત્સંગીને દાન કરવું. (૧૫૫-૧૫૬) **અથવા**

૪. **સંપ્રદાયનાં શાસ્ત્રો - સ્વામીની વાતો (૧૨/૩૪-૩૫)** અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ જૂનાગઢમાં ચાલીસ વર્ષ મહંતાઈ કરી. સ્વામીએ શ્રીજીમહારાજને પૂછ્યું : ‘ધ્યાન કરવું, આત્મારૂપે વર્તવું, માંદાની સેવા કરવી ને ભગવાનની વાતો કરવી તેમાં શું શ્રેષ્ઠ છે ?’ ત્યારે શ્રીજીમહારાજે આજ્ઞા કરી કે ‘વાતું કરવી એ શ્રેષ્ઠ છે.’ માયાથી પર વર્તતા આવા સંત, જીવો ઉપર અહેતુક કૃપા વરસાવી વાતો કરી માયા પાર લઈ જાય છે. તેથી વાતું કરવી શ્રેષ્ઠ છે. એટલે સ્વામીએ રાત-દિવસ, પાત્ર-કુપાત્ર જોયા વગર વાતો જ કરી છે. તેમજ રસ્તે ચાલતાં, ગામને પાદર, ચૂનાની ભટ્ટી પાસે કે મંદિરના વ્યવહારનું કામ કરતાં પણ સ્વામીએ જ્ઞાનમાર્ગ ચાલુ રાખ્યો. સ્વામી ઘણીવાર વાતો કરતાં કહેતા : ‘આ તો અક્ષરધામની વાતું છે. આ વાતું ફરી જન્મ થવા દે તેવી નથી. આ વાતું તો અનંત સંશયને છેદી નાખે તેવી ભગવાન પુરુષોત્તમની વાતું છે. અજ્ઞાન ટાળી નાખે તેવી છે.’ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની સાથે રહી સ્વામી જાગા ભક્ત, ઠક્કર નારણ પ્રધાન, હરિશંકરભાઈ રાવળ, સદ્ગુરુ બાળમુકુંદદાસ સ્વામી અને સદાશંકર અમરજીએ મહિમાપૂર્વક તે વાતો લખી લીધી. સ્વામીએ અચિંત્યાનંદ બ્રહ્મચારી પાસે કથા કરાવી તેને માન્ય કરી આપી. આવી અદ્ભૂત વાતો વાંચીએ ત્યારે જ વચનામૃતના અર્થ સ્પષ્ટ થાય છે. સ્વામીની વાતો વચનામૃત પરના ભાષ્યરૂપ છે. સ્વામીએ પોતાના ઉપદેશમાં મુખ્યત્વે શ્રીજીમહારાજના પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ સ્વરૂપનો અદ્ભૂત મહિમા કહ્યો છે. બીજા મોટા મોટા સદ્ગુરુઓ પણ જે મહિમા કહી શક્યા નથી તે સ્વામીએ બેધડકપણે કહ્યો છે ને શાસ્ત્રની તંતીઓ તથા

અવતારાદિકની ગ્રંથિઓ એમને આડે આવી નથી. સાથે સાથે વિષય-ખંડનની, સ્વધર્મ, આત્મજ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્ય સહિત ભક્તિની પણ સચોટ વાતો કરી છે. પ્રથમ બાળમુકુંદ સ્વામીએ પાંચ પ્રકરણમાં વાતો છપાવી. ત્યાર પછી કૃષ્ણજી અદાએ સાત પ્રકરણમાં તૈયાર કરી પ્રકટ કરી. હાલ સંસ્થા તરફથી પણ સંશોધિત કરી તે વાતો છપાવવામાં આવી છે. ‘વચનામૃત’ અને ‘સ્વામીની વાતો’નું જ્ઞાન જેણે પચાવ્યું તેને બ્રહ્મસ્થિતિ પામવામાં ક્યાશ ન રહે. ગુણાતીત જ્ઞાનમાં કાચો ન રહે. સ્વામી કહેતા : ‘આ વાતું તો અંગ્રેજનાં લોઢાં જેવી છે. અડતામાં અળગું કરે, માયાનો લેશ રહેવા ન દે.’ બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે અને યોગીજી મહારાજે ‘સ્વામીની વાતો’નો મહિમા અપરંપાર વધાર્યો છે.

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ : અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ પોતાનો ધર્મ સાચવવા અને હરિભક્તનું મન સાચવવા શું કર્યું ? (૧/૮)
૪. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ પોતાનો ધર્મ સાચવવા અને હરિભક્તનું મન સાચવવા ખેંચીને કસોકસ ધોતિયું પહેરીને બેઠા કે તરત જ ધોતિયું ફાટી ગયું.
૨. શ્રીજીમહારાજે ઉકાખાયરની પ્રશંસા કયા વચનામૃતમાં કરી છે ? (૩/૧૧)
૪. શ્રીજીમહારાજે ઉકાખાયરની પ્રશંસા વચનામૃત ગ. મ. ૨૫માં કરી છે.
૩. તીર્થ કોને કહેવાય છે ? (૮/૨૨)
૪. જેનાં દ્વારા મનુષ્ય પાપાદિકથી મુક્ત થાય તેને તીર્થ કહેવાય છે.
૪. નંદ રાજાએ કોને પ્રસન્ન કરીને હાડકું મેળવેલું ? (૨૭/૭૮)
૪. નંદ રાજાએ વારાહ ભગવાનને પ્રસન્ન કરીને હાડકું મેળવેલું.
૫. શતાનંદ મુનિએ શ્રીજીમહારાજ પાસે કયું વરદાન માગ્યું ? (૧૨/૩૬)
૪. ‘આપ પ્રસન્ન થયા હો તો આપના ચરિત્રનો ગ્રંથ કરવા આજ્ઞા આપો, જેથી મારું જીવન ધન્ય બને.
૬. ત્યાગીઓને ક્યારે દસ હજાર ગાયો માર્યાનું પાપ લાગે છે ? (૫/૧૪)
૪. ‘જો ત્યાગી થઈને કોડી જેટલું પણ દ્રવ્ય પોતાનું કરીને રાખે અથવા રખાવે, તો તેને દસ હજાર ગાયો માર્યાનું પાપ લાગે છે.

પ્ર.૫ “ભગવાન જીવના ગુના સામું” (૨૭/૮૨-૮૩) - સ્વામીની વાત પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી લખી હોય તો - ૧ ગુણ, નિરૂપણના - ૪ ગુણ.

ભગવાન જીવના ગુના સામું જોતા નથી. તે કોઈ જીવ ભગવાનની સ્તુતિ કરીને એમ બોલે જે, ‘હું ગુનેગાર છું; તો તેના ગુના ભગવાન માફ કરે છે.’

ભગવાન અને સંત બહુ જ દયાળું છે. આપણે ગમે તેવા ગુના કર્યા હોય તોપણ દયા રાખી આપણને સત્સંગમાં નભાવે અને મોક્ષમાર્ગે આગળ વધારે છે. આપણે ગમે તેટલી ભૂલો કરીએ પણ તેને ભૂલી જાય છે. આપણે જોયું છે કે અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનું વરતાલમાં શુક સ્વામીના સાધુ હરિસ્વરૂપદાસજીએ સભામાં અપમાન કરાવ્યું છતાં દયાળું ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ તે કાંઈ ગણ્યું જ નહિ અને મંદિરમાં પાછા ફરતા ડોકમાં ગુલાબનો હાર હતો તે પ્રેમથી તેમને પહેરાવ્યો. નારાયણપ્રસાદદાસજીએ મોજદડ પાસે નારાયણ ધરે યોગીજી મહારાજનું અપમાન કરેલ. પરંતુ એ નારાયણપ્રસાદ સારંગપુર આવ્યા ત્યારે યોગીજી મહારાજે તેમની અત્યંત સેવા કરી. કેવા દયાળું ! પોતાનું અપમાન કરનાર જીવ પર અત્યંત કરુણા વરસાવે. આવા અનેક દોષે યુક્ત અપરાધી જીવ ભગવાનને શરણે જઈ કહે : ‘હે સ્વામી ! હું ગુનેગાર છું.’ તો તેના સર્વે ગુના ભગવાન માફ કરી શુદ્ધ કરે છે. શાસ્ત્રીજી મહારાજનું બોચાસણના હીરામુખીએ શરણું સ્વીકાર્યું. પોતાના અપરાધોનો એકરાર કર્યો. તો શાસ્ત્રીજી મહારાજે તેમને વ્યસનોથી મુક્ત કરી નિર્દોષ કર્યો. ભગવાન તો જીવના ગુના માફ કરવા જ બેઠા છે પણ જીવ ભગવાનને દીન-આધીન થઈને પ્રાર્થના કરતો નથી. ગુણાતીતાનંદ સ્વમીએ તેમની વાતોમાં કહ્યું છે કે દોઢ પહોર દિવસ ચડતા સુધી ભગવાન જીવના ગુના માફ કરે છે, પણ જીવની અવળાઈ એવી છે કે બીજું ઘણું કરે પણ ભગવાનને સંભારે નહિ, પ્રાર્થના કરે નહિ, તેથી દુઃખ પણ જાય નહિ.

પ્ર.૬ નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો. (કુલ ગુણ : ૬)

વિષય : અલૈયાખાયર (૭/૧૮)

- (૧) ફક્ત સાચા નંબરો :

૨	૩	૫	૭	૮	૧૧
---	---	---	---	---	----
- (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ :

૭	૩	૮	૨	૧૧	૫
---	---	---	---	----	---

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

નોંધ : (૧) ફક્ત સાચા નંબરો : જવાબમાં આપેલ અંક કોઈપણ ક્રમમાં લખેલ હોય પણ તમામ અંક સાચા હોય તો જ સંપૂર્ણ ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ : ઘટનાક્રમ ઉકેલપત્ર પ્રમાણે હોય તો જ સંપૂર્ણ સાચું ગણી ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો .

પ્ર.૭ નીચે આપેલા કીર્તન અષ્ટક જનમંગલનામાવાલિ શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ :- કીર્તન અડધું સાચું હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. પછી બોલિયા શ્યામસુંદર, જાઓ આપ્યો તમને એ વર; મારી માયામાં નહિ મૂંઝાઓ, દેહાદિકમાં નહિ બંધાઓ.
મારી ક્રિયામાં નહિ આવે દોષ, મને સમજશો સદા અદોષ; એમ કહું થઈ રળિયાત, સહુએ સત્ય કરી માની વાત. (૨૬/૭૮)
૨. શ્રિતસંસૃતિમોયનાય નમઃ, ઉદારાય નમઃ, સહજાનન્દાય નમઃ, સાધ્વીધર્મપ્રવર્તકાય નમઃ, કન્દર્પદર્પદલનાય નમઃ,
વૈષ્ણવકતુકારકાય નમઃ : (૧૫/૪૮)
૩. શ્વાસેન સાકમનુલોમવિલોમવૃત્ત્યા સ્વાન્તર્બહિશ્ચભગવત્યુરુધા નિજસ્ય |
પુરે ગતાગતજલામ્બુધિનોપમેયં ત્વાં ભક્તિધર્મતનયં શરણં પ્રપદ્યે || (૮/૨૪)
૪. તે સાધુ ને બ્રહ્મચારી તેમણે, કોઈક કુમતિવાળા દુષ્ટજન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો તે સહન જ કરવું, પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ; અને તેનું જેમ હિત થાય તેમજ મનમાં ચિંતવન કરવું, પણ તેનું ભૂંડું થાય એવો તો સંકલ્પ પણ ન કરવો. (૩૨/૮૨)

(વિભાગ - ૨ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, દશમી આવૃત્તિ, ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૩)

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “અમારું અક્ષરધામ છે, તે અમે કૃષ્ણાર્પણ કરીએ છીએ.” (૨૫/૪૩)
⇒ મહારાજ - કુરજ દવે
⇒ સંવત ૧૮૮૩ની ચૈત્રી પૂનમે મહારાજે સ્વામીને જૂનાગઢની મહંતાઈ સોંપી ત્યારે તે સભામાં કુરજ દવેને પોતે આપેલું વચન યાદ કરાવી કહે છે.
૨. “મેં તને જે કોલ આપ્યા છે, તે જૂનાગઢના જોગી પૂરા કરશે.” (૪૬/૭૪)
⇒ ગોપાળાનંદ સ્વામી - પ્રાગજી ભક્તને
⇒ પ્રાગજી ભક્તે તેર વર્ષ સુધી ગોપાળાનંદ સ્વામીની અનુવૃત્તિ પાળી સેવા-સમાગમ કરેલો. છેલ્લે ગોપાળાનંદ સ્વામી તેમને કહે છે.
૩. “તમે જૂનાગઢ જાઓ છો તો લો તમને ભાતું બંધાવીએ.” (૨૨/૪૧)
⇒ મહારાજ - સ્વામીને (ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને)
⇒ મહારાજે સ્વામીને જૂનાગઢ જવાની આજ્ઞા કરી હતી. જૂનાગઢ જતી વખતે સ્વામી મહારાજની રજા લેવા આવ્યા ત્યારે મહારાજ કહે છે.

પ્ર. ૯નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા : “ખરો વ્યવહાર તો જૂનાગઢના મહંત ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને આવડ્યો કહેવાય.” (૩૦/૫૧-૫૨)
કારણ કે એમણે નાગરોની આટલી ઉપાધિમાં પણ મંદિર પૂરું કર્યું. મંદિરનો વહેવાર સુધાર્યો, આખા સોરઠ દેશમાં સત્સંગ ફેલાવ્યો, સાધુઓને ધર્મ-નિયમમાં વર્તાવ્યા, આચાર્ય રઘુવીરજી મહારાજને પણ રાજી કર્યા અને સાથે સાથે અખંડ કથાવાર્તા કરીને એક ક્ષણ પણ મહારાજની મૂર્તિને ભૂલ્યા નથી માટે એવા સદ્ગુરુ તો આખા સત્સંગમાં નથી. એ તો સર્વજ્ઞ છે, સર્વદક્ષ છે અને ધન્વંતર વૈદ્ય જેવા છે.
૨. ભરવાડ સ્વામીના પગમાં પડ્યો અને તેમને ગુરુ કર્યા. (૩૧/૫૩-૫૪) મુંજો સૂરુ દારૂ-માંસનું ભક્ષણ કરતો હતો. કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવામાં ખચકાતો નહિ. રોજ ભરવાડોનાં ઘેટાંબકરાંને ઉપાડી જતો. તેને સ્વામીએ સમાધિમાં જમપુરીનો ત્રાસ બતાવ્યો. તેથી તેને ખૂબ પશ્ચાત્તાપ થયો અને સ્વામીને પ્રાર્થના કરી આવી જમપુરીમાં ન જવું પડે તેવી દયા કરો. સ્વામીએ તેને વર્તમાન ધરાવી સત્સંગી કર્યો. આથી ભરવાડોને ઘણો આનંદ થયો. એકવાર સ્વામી વગડામાં રાત રોકાયા હતા ત્યારે એક ભરવાડ સ્વામીના પગમાં પડી બોલ્યો, “મુંજાને સત્સંગી કરી તમે તો અમને ન્યાલ કરી દીધા. હવે તેનો ત્રાસ મટી ગયો છે. તમે ખરા સાધુ છો. આજથી તમે મારા ગુરુ.”
૩. માવજીભાઈ કરાંચી ગયા. (૪૦/૬૬-૬૭) આર્થિક રીતે ખૂબ દુર્બળ માવાભાઈએ સ્વામીશ્રી પાસે આવીને પ્રાર્થના કરી. સ્વામીએ તેમને બજારમાંથી દાળિયા અને મમરા લાવી આપવાનું કહ્યું. રસ્તામાં મળેલા મિત્ર મુસાભાઈએ પણ એક આનો આપી પ્રસાદી લાવી આપવાનું કહ્યું. સ્વામીએ ઠાકોરજીને ધરાવી બે દાણા જમીને કહ્યું, ‘કરાંચી જઈને કોન્ટ્રાક્ટનો ધંધો કરો.’ અંતર્યામીપણે ધંધામાં મુસાભાઈનો પણ ભાગ રાખવાનું કહ્યું. કરાંચી પહોંચતા સ્વામીની દયાથી બંદરનું મોટું કામ મળતાં ખૂબ કમાયા અને સ્વામીશ્રીના આશીર્વાદથી માવા-મુસાની કંપની જામી ગઈ.
૪. પ્રભાસક્ષેત્રની યાત્રામાં નીકળેલા ભોળાનાથ સંઘ છોડી પાછા ફર્યા. (૧/૧-૨) પુત્રેષણ પૂરી કરવા માટે ભોળાનાથ પ્રભાસક્ષેત્રની યાત્રાએ નીકળ્યા હતા. રસ્તામાં મેખાટીંબી ગામે પટેલના ડેલામાં રાત રોકાયા. આત્માનંદ સ્વામીના યુસ્ત ભક્ત પટેલે તેઓને કહ્યું : ‘આત્માનંદ સ્વામીને સંભારો તો તમારો મનોરથ પૂરો થશે.’ વાત સાંભળતા પોતાના યજ્ઞોપવીત પ્રસંગે આત્માનંદ સ્વામીએ આપેલા આશીર્વાદ સાંભરી આવ્યા. સ્વામીનું સ્મરણ કરતાં દંપતી સૂઈ ગયા. રાત્રે સાકરબાને સ્વપ્નમાં આત્માનંદ સ્વામીનાં દર્શન થયાં. સ્વામીએ આશીર્વાદ આપ્યા કે ‘આવતીકાલે સરવાર દેશમાં ધર્મદેવને ઘેર પૂર્ણ પુરુષોત્તમ

ભગવાન પ્રગટ થશે અને આજથી ચાર વર્ષ બાદ તમારે ત્યાં ભગવાન ધામરૂપ અક્ષર પુત્રરૂપે જન્મ લેશે. માટે તમારે પ્રભાસ જવાની જરૂર નથી.’ તેથી પ્રભાસક્ષેત્રની યાત્રામાં નીકળેલા ભોળાનાથ સંઘ છોડી પાછા ફર્યા.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. નથુ વાળંદે અનુભવેલું મૂળજીનું ઐશ્વર્ય (૩/૮) એક વાર ભાદરામાં નથુ વાળંદ મૂળજી ભક્તનું ક્ષૌર કરતો હતો. ત્યારે રામભક્ત નથુએ કહ્યું કે ‘રામચંદ્ર ભગવાન કેવા જબરા ? આખી અયોધ્યાને વૈકુંઠમાં લઈ ગયા ?’ આ સાંભળી મૂળજી ભક્ત કહે કે ‘નથુ ! તું કહે તો આખા ભાદરા ગામને અક્ષરધામમાં હું લઈ જઈ !’ આ સાંભળી નથુ વાળંદને હસવું આવ્યું. પણ ત્યાં તો મૂળજી ભક્તના શરીરમાંથી શીતળ અને શાંત પ્રકાશ નીકળ્યો અને સર્વત્ર વ્યાપી ગયો. સૌ અંજાઈ ગયા. નથુ તો ઊભો જ થઈ ગયો. તેણે જોયું તો મૂળજી ભક્ત એ પ્રકાશમાં હસતા ઊભેલા હતા. એટલામાં તે પ્રકાશ પાછો મૂળજી ભક્તના શરીરમાં સમાઈ ગયો. નથુ આશ્ચર્યવત્ મૂળજી ભક્ત સામું જોઈ રહ્યો. ત્યારે ત્યાં ઊભેલા કાનોજી બોલ્યા : ‘નથુ ! બધા કહે છે કે આ મૂળજી અક્ષરનો અવતાર છે.’ નથુ બીચારો ‘અક્ષર’માં શું સમજે ? પણ તેને એટલો અનુભવ થયો કે મૂળજી ભક્ત બહુ મોટા છે.
૨. વેદાંતીઓનો પરાજય (૧૮/૩૩-૩૫) મહેમદાવાદના હરિભક્તોની મહારાજને વિનંતી - ગામમાં વેદાંતીઓનું જોર - સત્સંગીઓને વેદાંતીઓ પાછા પાડે - કોઈ વિદ્વાન સંત આવે તો સત્સંગ વધે - મહારાજની વિદ્વાન સંતોને પૃચ્છા - કોઈ તૈયાર નહિ - છેવટે સ્વામીને આજ્ઞા - શુદ્ધ વેદાંતીઓ મિથ્યાભિમાનમાં રાયતા સ્વામીને માત કરવા સભામાં - મોટી સભા - સ્વામીએ કહ્યું અહં બ્રહ્માસ્મિ કહો છો પણ બ્રહ્મ કે પરબ્રહ્મને ઓળખ્યા છે ? શુદ્ધમાં બ્રહ્મની વ્યાપક શક્તિ - વ્યાસજીએ બોલાવ્યા તો વૃક્ષમાં રહીને જવાબ - હજી તમારામાં સંસારની, લોલુપતા, અહંભાવ છે, અહં મમત્વ છે, સ્વાદ છે. આ બધા ભાવો જશે તો અહં બ્રહ્માસ્મિ કહેવું નહિ પડે - જગત એની મેળે જાણશે. - દંભ છોડીને બ્રહ્મ થવું હોય તો હું તમને પરબ્રહ્મ મેળવી આપું - સ્વામિનારાયણ પરબ્રહ્મ, પરમાત્મા - તેમનો આશ્રય લીધા વિના બ્રહ્મભાવ પમાશે નહિ - હું અનાદિ બ્રહ્મ છું - અનંતકોટિ બ્રહ્માંડોને ધારી રહ્યો છું - સ્વામીના શરીરમાંથી અતિશય તેજ - બધા ડરી ગયા - સ્વામી બેઠા હતા તે મકાનમાં ચૈતન્ય આવ્યું ને હલવા લાગ્યું - પંડિતો મકાન પડશે તેથી બીવા લાગ્યા - સ્વામી કહે ડરશો નહિ - મકાન નહિ પડે પણ તમે બ્રહ્મ હો તો આ તેજને સમાવી દો - સ્વામીથી બધા માત થઈ ગયા અને બોલ્યા ‘તમે બ્રહ્મ ખરા.’ - સ્વામી કહે અમે બ્રહ્મ તો ખરા પણ પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ છે. તેમનાં દર્શને ચાલો - સ્વામીના અલૌકિક પ્રતાપથી સૌ સ્વામીના શિષ્ય થઈ ગયા - સૌને ખાતરી થઈ કે સ્વામિનારાયણના ત્યાગીઓમાં પણ આવી દિવ્ય વિભૂતિ છે.
૩. નિશ્ચય કરાવ્યો. (૪૨/૬૮-૬૯) સંવત ૧૯૧૬માં ફાગણ વદ બીજના દિવસે જૂનાગઢમાં આચાર્ય રઘુવીરજી મહારાજના શુભ હસ્તે હરિકૃષ્ણ મહારાજની મૂર્તિની ધામધૂમથી પ્રતિષ્ઠા થઈ. પછી સ્વામી આચાર્ય મહારાજ સાથે ભાવનગર થઈ વરતાલ પધાર્યા. અહીં હરિનવમીનો સમૈયો કરી વાગડ પાસે અણિયાળી પધાર્યા. રામાનંદ સ્વામીના મળેલા ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી અહીં રહેતા હતા. તેમની ઉંમર ૧૧૬ વર્ષની થઈ હતી. સ્વામીને મળીને તેઓ બહુ રાજી થયા. પોતાને મહારાજ હજુ કેમ ધામમાં તેડી જતા નથી તે પ્રશ્ન તેમણે સ્વામીને પૂછ્યો. મહારાજનું સ્વરૂપ સમજવામાં કસર રહી જતી હશે એમ કહી સ્વામીએ તેમને શ્રીજીમહારાજ સર્વોપરી, સર્વ અવતારના અવતારી પુરુષોત્તમ નારાયણ છે અને બ્રહ્મરૂપ થયા વગર તેમની ભક્તિનો અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી, તે ઉપાસના સંબંધી વચનામૃતની સાબે ઘણી વાતો કરી અને કહ્યું કે ‘આ ઉપાસના દૃઢ કરાવવા સારુ જ મહારાજે તમારો દેહ રાખ્યો છે.’ સ્વામીનાં વચને આત્માનંદ સ્વામીને મહારાજના સ્વરૂપનો યથાર્થ નિશ્ચય થયો અને સ્વામીનો પણ મહિમા સમજાયો. બંને સદ્ગુરુઓ જ્યારે જમવા બેઠા ત્યારે સ્વામી પાસે આત્માનંદ સ્વામીએ પત્તરની પ્રસાદી માગી. સ્વામી કહે કે ‘અવળી ગંગા ન હોય !’ કારણ સ્વામી હંમેશાં આત્માનંદ સ્વામીની પ્રસાદી લેતા. તે સાંભળી આત્માનંદ સ્વામી કહે કે જે ‘આજ દિવસ સુધી મેં અજાણમાં મારા પત્તરની પ્રસાદી તમને આપી પણ આજે તમારો જેમ છે તેમ મહિમા સમજાયો.’ આ પ્રસંગ પછી થોડા દિવસમાં જ ભાઈ આત્માનંદ સ્વામીએ દેહ મૂક્યો.

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ :- અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. મૂળજીએ ગુરુ તરીકે કોને સ્વીકાર્યા ? (૨/૬)
૪. મૂળજીએ ગુરુ તરીકે ‘રામાનંદ સ્વામી’ને સ્વીકાર્યા.
૨. કોણ અક્ષરબ્રહ્મને સદ્ગુરુ સાહેબ કહીને ભજતા હતા ? (૬/૧૮)
૪. કબીર અક્ષરબ્રહ્મને સદ્ગુરુ સાહેબ કહીને ભજતા હતા.
૩. શ્રીજીમહારાજના મુખે સ્વામીની કેવી મોટાઈ સાંભળી શુકમુનિ આશ્ચર્ય પામ્યા ? (૨૫/૪૫)
- જ. ‘એમની મોટપ આસનથી કે મહંતાઈથી નથી, એમની મોટપ તો અનાદિની છે.’
૪. મૂળજી ભક્ત અને નીલકંઠવર્ણીનું પ્રથમ મિલન ક્યાં થયું ? (૩/૭)
- જ. મૂળજી ભક્ત અને નીલકંઠવર્ણીનું પ્રથમ મિલન પિપલાણામાં થયું.
૫. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની ઈચ્છાથી રઘુવીરજી મહારાજે અગિયંત્યાનંદ બ્રહ્મચારીને કયો ગ્રંથ રચવા આજ્ઞા કરી ? (૩૨/૫૭)
- જ. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની ઈચ્છાથી રઘુવીરજી મહારાજે અગિયંત્યાનંદ બ્રહ્મચારીને ‘હરિલીલાકલ્પતરુ’ ગ્રંથ રચવા આજ્ઞા કરી.

નોંધ : (૧) આ જ ભાવાર્થ હોવો જરૂરી નથી. પરીક્ષકે વિષયને અનુરૂપ ભાવાર્થ છે કે નહીં તે જાતે નક્કી કરીને તેના ગુણ આપવાના છે. પ્રસંગ વર્ણનનાં ૩ ગુણ અને ભાવાર્થનો ૧ ગુણ. (૨) જે પ્રસંગમાં એકથી વધારે પ્રસંગ આવતા હોય ત્યાં પરીક્ષાર્થીએ કોઈ પણ એક પ્રસંગ લખ્યો હોય તો પણ પૂરા ગુણ આપવા.

૧. સંતોને શિખામણ (૩૮/૬૫-૬૬) દેશમાં ફરતા સંતોને સ્વામી શિક્ષાનાં વચનો કહેતા. મહારાજે સત્સંગમાં બાંધેલી પ્રથા મુજબ જ વર્તવું. જ્યાં જાવ ત્યાં કથાવાર્તાનો આગ્રહ રાખવો. આપણી ક્રિયાથી હરિભક્તો રાજી થાય તેમ વર્તવું. મહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા હોય અને આજ્ઞા અભંગ પાળતા હોય એવા હરિભક્તો પાસેથી આપણે ઉપદેશ ગ્રહણ કરવો. એવા હરિભક્તો અત્યારે કમીગઢના રયો દેસાઈ, હામાપરના કરસન બાંભણિયો, ચાડિયાના રામ ભંડેરી, બગસરાના વેલો સથવારો છે. ખરેખરા સત્સંગી છે. તેમનાં દર્શન ઈચ્છવાં અને તેમનો સમાગમ કરવો. ત્યાગી-ગૃહીનો સુમેળ સાંધતો ઉત્તમ ઉપદેશ આપતા. શાસ્ત્રમાં જે જ્ઞાન દુર્લભ વર્ણવ્યું છે તે બ્રહ્મજ્ઞાન સ્વામીએ પોતાના સંબંધે સુલભ બનાવ્યું હતું. સ્વામી કહેતા ‘અમે બસો જણને બ્રહ્મવિદ્યા ભણાવી છે.’ તે રહસ્ય આ પ્રસંગે સમજાય છે. એક હરિભક્તે સ્વામીને પૂછ્યું : ‘આ જૂનાગઢના સંતો મંદિરની સેવામાં, ગામડે સત્સંગ કરાવવામાં પોતાનું તન તોડી નાખે છે. બીજે એવો ઉત્સાહ સાધુઓમાં દેખાતો નથી.’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : ‘દરેક કામમાં જ્યારે ગુરુ આગળ ચાલે ત્યારે જ શિષ્ય ગુરુને અનુસરે પણ ગુરુ પાછળ રહી શિષ્યને કામ ફરમાવે તેમાં કોઈ શિષ્ય મન દઈને કામ કરે નહિ. જ્યારે લડાઈ થાય છે, ત્યારે રણનો ઢોલ વાગે છે. તે એમ શબ્દ બોલે છે કે ‘મરે મોવડી, મરે મોવડી,’ તેથી સૈન્યનો સેનાપતિ અથવા રાજા આગળ ચાલે અને સેના પાછળ આવે. તેમ મોવડી જ્યારે સેવા કરી દેહને ઘસી નાખે, ત્યારે જ શિષ્યોને સેવા કરવાનું બળ મળે. આથી, સૌને સમજાયું કે શિષ્યને આગળ વધારવામાં ગુરુને કેવો દાખડો કરવો પડે છે ! તે સ્વામી કહેતા કે ‘ગુરુ સોળ આની વર્તે ત્યારે શિષ્ય એક આની વર્તે.’ સ્વામી હંમેશા પૂજા કર્યા પછી સૌ સંતોને આસને આસને પ્રણામ કરવા પધારતા. પછી કથા કરતા. કથા પછી દરેક સંતને સેવા ચીંધતા. જેથી કથામાં સેવાના વિચાર ન આવે. સ્વામી જાતે પણ સેવામાં જોડાતા. માંદા સંતો-પાર્ષદોની પાસે જઈ ખબરઅંતર પૂછતા. તેઓની સારવાર જાતે કરતા. સ્વામીશ્રીએ જાતમહેનતથી-સેવાથી જ આ વિશાળ મંદિરની રચના કરી હતી. સ્વામીનું આદર્શ જીવન ભક્તોને ઉદાહરણરૂપ હતું, તેથી જ ભક્તોનો ઉત્કર્ષ થતો. ભાવાર્થ : સારા કાર્યકર્તા તૈયાર કરવા માટે આપણે આપણું જીવન આદર્શ બનાવવું પડે. સામે આદર્શ શ્રેષ્ઠ હોય તો જ શ્રેષ્ઠ પાત્ર તૈયાર થાય. આપણા આદર્શ પ્રમુખ સ્વામી મહારાજે પોતાનું જીવન અને દેહ સંપૂર્ણપણે ઘસી નાખ્યો છે. ત્યારે ટૂંકા ગાળામાં આટલી વિશાળ સંસ્થા ઊભી થઈ છે.
૨. જીવની અવળાઈ (૪૧/૬૭-૬૮) : સ્વામીના સમાગમથી કેટલાય હરિભક્તોને વૈરાગ્યની ચટકી ચડી જતી. સંસાર ઝેર જેવો લાગતો. ભાયાવદરના હંસરાજ પટેલનો દીકરો વસ્તો સ્વામીનો સમાગમ કરવા જૂનાગઢ આવતો. તે સ્વામીની વાતોમાં લીન થતાં મુખ પર દિવ્ય આનંદ છવાઈ જતો. પણ સ્વામી તેને ભાયાવદર પાછો મોકલી દેતા. વળી તે પાછો જૂનાગઢ આવી જતો. એકવાર તેના પિતા તેને લેવા જૂનાગઢ આવ્યા. વસ્તાએ ઘેર જવાની ના પાડી. તેને સાધુ થવું હતું. પણ હંસરાજભાઈએ સાધુ થવાની ના પાડી. વસ્તાને પરાણે ઘેર લઈ ગયા. આ વખતે હંસરાજભાઈએ વસ્તાના બે પગ લાકડાની હેડયમાં નાંખી ઓરડાને તાળું મારી પૂરી દીધો. વસ્તો ‘સ્વામિનારાયણનું’ ભજન કરવા લાગ્યો. સ્વામી ત્યાં પ્રગટ થયા. તેણે સ્વામીને જૂનાગઢ લઈ જવા વિનંતી કરી. સ્વામીની દૃષ્ટિથી તે નિરાવરણ બની ગયો. સ્વામીની પાછળ ચાલવા લાગ્યો. સવારે જૂનાગઢ સ્વામીને પ્રત્યક્ષ જોઈને દંડવત્ કર્યા. મંદિરની સેવા કરવા લાગ્યો. સવારે હંસરાજભાઈએ ઓરડો ઉઘાડ્યો. તો હેડય વાસેલી પડેલી પણ વસ્તો નહિ. તે જૂનાગઢ સ્વામી પાસે આવ્યા. સ્વામીએ સમજાવ્યું કે વસ્તાને ભગવાન ભજવા દ્યો, તમારે બીજા ત્રણ દીકરા છે અને વસ્તો ભગવાન ભજશે તેમાં તમનેય ભાગ મળશે. વસ્તો દેહ મૂકી દેશે તો શું કરશો ?’ પણ હંસરાજ પટેલ માન્યા નહિ અને વસ્તાને ઘેર લઈ જવાનો જ આગ્રહ રાખ્યો. આખી રાત ધાણી ફૂટે તેવો તાવ આવ્યો અને સવારે વસ્તાએ દેહ મૂકી દીધો. હંસરાજ પટેલ વીલે મોઢે ઘેર પાછા આવ્યા. ભાવાર્થ : ભગવાનની કૃપાનો પાર નથી ને જીવની અવળાઈનો પણ પાર નથી. સત્પુરુષ જે કંઈ પણ કહે છે તે આપણા સારા માટે જ કહે છે. પણ જીવની અવળાઈને કારણે વાત સમજાતી નથી. આપણે આપણા મનનું ધાર્યું કરવા જઈએ. તો દુઃખ આવે છે. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી કહે છે ‘મન ધાર્યું કરવું તે કનિષ્ઠ છે. સત્પુરુષનું કહ્યું કરવું તે શ્રેષ્ઠ છે.’ તે આપણા હિતની જ વાત કરે છે. “દાસના દુશ્મન હરિ કે દિ” હોય નહિ.”
૩. ઘરડા કોઈ ભગવાન ભજતા નથી. (૨/૪-૫) નાની અવસ્થા હોવા છતાં મૂળજી ધીરગંભીર રહેતા. આ લોકના પદાર્થમાં સહેજે અરુચિ રહેતી. હંમેશાં ભગવદ્ભજન-સ્મરણમાં મગ્ન રહેતા. અનેક પ્રસંગોએ શ્રીજીની વાતો અને તેમના આગમનની આગાહી કરતા. પોતાના ઈષ્ટદેવ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સહજાનંદ સ્વામી સાથેના અખંડ એકત્વભાવથી સદા બ્રહ્માનંદમાં મસ્ત રહેતા. અનેકને આ બાળભક્તમાં પરમાત્માનાં સાક્ષાત્ દર્શન થતાં. એક વખત ભજનમાં લીન થયેલા મૂળજીને જોઈને પિતાએ કહ્યું : ‘મૂળજી આવું ભજન તો ઘરડા થઈએ ત્યારે કરીએ. અત્યારે તો રમો, જમો ને આનંદ કરો.’ પિતાની શિખામણ સાંભળી મૂળજી બહાર જતા રહ્યા. ભોળાનાથને સંતોષ થયો. થોડી વારે પાછા આવી પિતાને કહ્યું : ‘આપ ઘડપણમાં પ્રભુ ભજવાનું કહો છો પણ હું હમણાં જ ગામમાં ફરી આવ્યો અને જોયું તો ઘરડેરાં તો બધાંય ચોરે બેસીને ગામ-ગપાટાં મારે છે, કોઈ ભગવાનને સંભારતા નથી. વૃદ્ધપણના વાયદે રહીએ તો જુવાનીની કમાણી પણ જાય. આ દેહનો શો નિર્ધાર છે ?’ મૂળજીની આવી

સમજણયુક્ત વાણીથી ભોળાનાથની આંખ ઊઘડી ગઈ. તેમને આનંદ થયો ને મૂળજી ભક્તને પ્રભુ ભજનમાં અંતરાય કરવાનું મૂકી દીધું. ભાવાર્થ : હંમેશા વડીલોની વાતને માન આપવું. યોગ્ય સમય આવે અથવા વાતના મૂળમાં જઈને સાચી વાતનો તાગ મેળવી યોગ્ય રીતે વડીલો આગળ તેની રજૂઆત કરવાથી તેઓને આનંદ થાય છે અને આપણી વાત સહેલાઈથી માની જાય છે.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❏ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. ૨, ૩ (૪૩/૬૮) ૨. ૨, ૩ (૪૫/૭૩) ૩. ૩, ૪ (૩૦/૫૨) ૪. ૨, ૪ (૩૮/૬૪-૬૫)

પ્ર.૧૪ નીચે આપેલાં ખોટાં વાક્યોને મથાળાના સંદર્ભમાં સાચાં લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❏ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. વૃત્તિનો નિરોધ : સંવત ૧૮૬૮ની સાલમાં કાઠિયાવાડમાં ભયંકર દુકાળ પડ્યો હતો. દુકાળના ભારને હળવો કરવા મહારાજે, મુક્તાનંદ સ્વામીને બસો સંતના મંડળ સાથે સુરત મોકલ્યા. (૮/૨૧)
૨. સૂક્ષ્મ તપ : એક વખત મોટા રામદાસ સ્વામીની માગણીથી, મહારાજે સ્વામીને તેમની સાથે ફરવા મોકલ્યા. એક ગામમાં પહોંચ્યા ત્યાં બે-ત્રણ સંતોને તાવ આવ્યો. (૧૬/૩૧)
૩. તમારામાં અખંડ રહ્યો છું : બ્રહ્માનંદ સ્વામી જૂનાગઢ પહોંચ્યા ત્યારે સ્વામી પણ મહારાજની આજ્ઞાની વાટ જોઈને જ રહ્યા હતા. સંદેશો મળતાં તરત ગઢડા જવા ચાલી નીકળ્યા. (૨૬/૪૫-૪૬)
૪. માન અપમાનમે એકતા : એટલામાં કોઈ આચાર્ય ભગવતપ્રસાદજી મહારાજને બોલાવી લાવ્યું અને શણગાર આરતીનો ડંકો વાગ્યો એટલે સૌ આરતીનાં દર્શને ગયા. (૪૮/૭૮)
૫. ગૃહત્યાગ અને દીક્ષા : સંવત ૧૮૬૬ના કારતક સુદ પૂનમનો એ દિવસ હતો. મૂળજી ભક્ત નદીકિનારે આવેલા પોતાના શેરડીના વાઢમાં પાણી વાળતા હતા. (૫/૧૪)
૬. રંકમાંથી રાય : શિયાળાની એક સાંજે સ્વામી શ્રીજીમહારાજના પ્રસાદીના નારાયણ ધરે સંત-હરિભક્તો સાથે નાહવા પધાર્યા. (૩૭/૬૩)

